

...M...
244.380
Koll. 6...

OSZK

K

A MAGYAROK SEGEDELMEZÉSE A KELETEN.

MEGNYITÓ BESZÉD.

Tartotta a Szent-László-Társulat 1881. szeptember 27-iki közgyűlésén

Budapesten

DR. SCHLAUCH LŐRINCZ,

szatmári püspök, társulati elnök.

BUDAPEST, 1880.

NYOMATOTT A „HUNYADI MÁTYÁS“ INTÉZETBEN.

Thung e
1854 a

M 244.380

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
II. Nyomt. és kiad. oszt.
1910 : 170

M 244.380

Koll. G.
R. 1965

Tisztelt Közgyűlés!

 nemzet, mely észszerűen haladni kíván, kötelességet tartozik saját múltját tiszteletben tartani és abból tanúságot meríteni, — megérteni a jelent, dolgozni és a perc jótekonyságával élni, melylyel ha nem él, azt örökre elveszti, — végre bizni a jövőben és azt gondos körültekintéssel előkészíteni, mert a bizalmatlanság egyenlő a nemzeti hanyatlással.

A Szent-László-Társulat ezen meggyőződés alapján alakult, és alapítói e szempontból indultak ki, a midőn a társulatnak szerény közreműködését nemzeti nagy céljainkra felajánlották.

Hervadhatlan koszorúkkal diszített, tudományossága miatt mindenki által bámult, bölcseségeért nagy tiszteletben tartott első elnöke e társulatnak, Lonovics József kiemelt a múltból egy magasztos alakot, és azt a társulatnak homlokára tűzvé, kifejezte azon kegyeletet, melylyel minden,

akár egyes katolikus, akár az ország területén működő katolikus egylet, — a nemzetnek dicső multjához ragaszkodik; feltüntette azon nagy gondolatot, melyet minden katolikus magyar szive rejtekében buzgón ápol, hogy tudniillik a hazaszeretetét soha el nem választja az anyaszentegyház szeretetétől, mert e kettő volt a nemzetnek fénycsillaga az ország alkotásában, védelmében, működési haladásában és virágzásában; — oda mutatott azon kősziklára, melyhez láncolták nagy királyaink azon irányelveket, melyeket a nemzetnek fejlődésében, átalakulásában és önállóságának biztosításában követni kell, hogy az azt környező más vallásu és nemzetiségű népek között el ne merüljön.

Lonovics szerette egyházát, szerette nemzetét és hazáját. Mint katolikus püspök, örömmel üdvözölte a Balkán félszigeten az ötvenes években fejlődő katolikus mozgalmat, mely annyi bolgár szakadárt vezetett vissza az anyaszentegyház kebelébe; mint magyar államférfi nem vonhatta ki magát azon hatás alól, mely alatt minden magyar áll, midőn nagy multjának emlékeit, melyek Nikápoly és Várna körül, valamint a Fekete-tengerig elterülő vidéken oly bőven találtak, lelkében felidézi. „Tudhatják ők, — így szól a nagynevű érsek az alakító gyűlésen mondott remek beszédé-

ben — tudhatják ők — a bolgárok és mi sem feledjük, hogy országuk hajdan a magyar birodalom területéhez tartozván, ma is királyaink elvülhetlen jogu címeinek és szent koronánk legszébb boglárainak egyikét teszi, hogy a nikápolyi és várnai gyászos emlékű csatákban elesett ezernyi ezer minden rendű magyarok csontjait ezen, a hitért és szabadságért elvérzett keresztény hősök ereklyéit az ő sirjaiknak hantjai fedik.“

A Szent-László-Társulat tehát működésének két irányt tűzött ki :

Először : Fennen hirdetni és ápolni azon nagy katolikus eszméket, melyek a művelődésnek és hazaszeretetnek leghatalmasabb tényezői voltak őseinknél és hazánk történelmében ;

Továbbá : Ápolni és gyenge tehetségéhez képest támogatni a nemzetnek legkedvesebb eszményét, tudniük : Magyarország nagyságának gondolatát ; — ezen célból felkeresni azon magyarokat, kiket a nemzet vándorutjában visszahagyott, vagy akik a nemzeti nagy katasztrófák következtében tőlünk elszakadtak, vagy akik újabb időben életfentartási szükségből hazájokból távozni kényszerülek ; — ezeket szellemileg és anyagilag segíyezni, a catholicismussal fentartani bennök a távoli hazának emlékét, és így oda hatni, hogy a kötelék köztünk és ő közöttük soha meg ne szakadjon.

És e kettős irányt követte a társulat kezdetben, ezt követjük ma is.

Mi katolikusok azon meggyőződésben vagyunk, hogy valamint Európában általában a nagy sociális kérdések megoldása: úgy a civilizatióknak Kelet felé való terjesztése a nagy katolikus elvek segítségével hívása nélkül alig leend lehetséges.

Népek, melyek a haladásban megállottak, csak a multak emlékeiben élnek, ezekből táplálkoznak, ezeket őrzik meg dallamaikban, szokásaikban, erkölcsökben, és ha van reájok nézve feltámadás, ez csak ezen emlékek alapján történhetik.

Kisértsük meg Keleten a nyugati civilizatiót a szabadelvűség alapján meghonosítani, és tapasztalni fogjuk, hogy törekvésünk vagy meddő lesz, vagy a mi veszedelmesebb, a szabadelvűség nyomain a nihilismus fog felburjánozni.

Nem zavar bennünket azon ember- és államboldogító ellenmondása, kik a vallástól és különösen a catholicismustól megtagadják az államalkotó és államfentartó erőt. Mert valamint a régi társadalmak alkatrésze a vallás volt, úgy az európai civilizatióknak alkatrésze sőt megteremtője a catholicismus volt; ez két oly igazság, melyet semmi történelembuvár el nem tagadhat.

Európa tesz mellettünk tanuságot. Róma és Göröghon hanyatlottak, midőn vallástalanokká let-

tek; Európában pedig a művelődés mérlege emelkedett vagy hanyatlott, amint a katholicismus nagy eszméi latba vettettek vagy eldobattak.

Comte, Draper, Buckle, Lecky és utánuk az újabb culturtörténészek azok, kik a katholicismusnak e tekintetben valahára igazságot szolgáltatnak. Mindnyájan a positiv bölcsészetnek hivei, tehát a par excellence positiv katholicismusnak ellenségei lévén, nem tartózkodnak nyílt őszintességgel véget vetni azon szégyenletes kétszinüségnek, mely a szabadelvűség leple alatt előtérbe állítja az egyes korszakokban vagy az egyes katolikusoknál előfordult, soha az embertől mint embertől el nem választható visszaéléseket, hogy magának a katholicismusnak és nagy eszméinek hatását kisebbitse; ellenben egekig magasztalja saját műveit, melyeknek kétes becséről a világ mindinkább meggyőződik.

A szabadelvűségnek nincsen termékenyítő, üdvös gondolata, mely eredetileg sajátja volna; ál, vagy kölcsönzött fény az, mint a bolygónak fénye, melyet a naptól nyer. Avagy mondjanak nekünk egyetlenegy nagy erkölcsi eszmét, melyet a katholicismus már két ezer év előtt magáénak nem vallott volna, vagy melyet ma megtagadna. Összeesküvések, forradalmak, és mindazon elvek, eszmék, politikai tulzások, socialis ör-

jöngések, melyek ma Európát rettegésben tartják távol állanak a catholicismustól. A szó legneme-
sebb értelmében conservativ lévén, magában fog-
lalja mindazon elemeket, melyek midőn az észszerű
haladást előmozdítják, egyszer-mind megvédik a
társadalmat a széthullástól. Akik pedig ezen nagy-
szerű szellemi és erkölcsi tényezőnek hatalmát ma
kicsinylik, utasítjuk őket azon államok szomorú
tapasztalataira, hol midőn ennek hatását gyengí-
tették, a szétfoszlató elemek erejét növelték.

És mivel mi úgy vagyunk meggyőződve, azt
hiszszük, hogy ha Magyarországának kül-
detése a művelődést a Nyugat és Kelet között köz-
vetíteni, ez a catholicismus nagy elveivel és intéz-
ményeivel történhetik legsikeresebben, és a Szent-
László-Társulat csak mint szerény napszámos áll azon
nagyyszerű törekvések és célok szolgálatában, —
melyek a Keletet a civilisációnak visszahódítani akar-
ják. Mert:

Egy másik meggyőződésünk az: Aki ki-
vánja, hogy Magyarország erősöd-
jék benn, és hogy barátságos népek
vegyék körül künn, annak nem sza-
bad kicsinyleni a catholicismust.

A Szent-László-Társulat nem bir politikai külde-
téssel, de tudja, hogy erkölcsi téren nagy szolgál-
latot tehet hazája érdekeinek az által, hogy mind-

azon erkölcsi erőket és szellemi tényezőket tömöríteni ügyekszik, melyek egy Európában nemzeti-ségére nézve elszigetelten álló nemzetet erőssé és tettképesse tehetik. Ezen erőket, ezen tényezőket a Szent-László Társulat nemzetünk ősi hagyományáiban véli föltalálhatni — ellenben azon cosmopolitikus velleitásokban, melyek mindinkább terjednek, nemzetünk legfélelmeesebb elleneit kénytelen látni.

Minden nemzetnek vannak hagyományai, melyeknek mélyében rejlenek azon nagy elvek és eszmék, melyek államalkotási munkálatának alapul és kiindulási pontul szolgáltak. Egy nemzet sem mellőzheti ezeket fejlődési processusában sem, mert az államalkotó eszme államfentartó eszme is marad mindenkor. Cosmopolitikus elvek mellett Magyarország el fog veszni, mert Magyarország csak azon erők által tartható fenn, melyek azt alkották.

A katholicismus Magyarországon sz. István és sz. László óta a nemzeti egység jelképe, a nyugateurópai cultura hordnoka, a finom műveltség ápolója, a legjelesebb tudományos intézetek alapítója, nagy magyar államférfiak anyja volt. Ma sem szűn meg az lenni. Ma is igyekszünk érzelmeinkben és áldozatkészségben hasonlók lenni őseinkhez; mert ezeknek erényeit irtuk zászlónkra. A katholicismus iskolájában tanulunk, dolgozunk, ápoljuk a tudo-

mányt, támogatjuk a művészetet és nincsen honfiúi erény, nincsen magasztos eszme, melyet buzgalommal fel ne karolnánk, mindenben nemzetünk nagysága lebegvén szemeink előtt.

De midőn így az őseink által kijelölt ösvényen járunk és fentartani és fentartatni kívánjuk azt, ami e nemzetet nyolcszázados utjában fentartotta, nem nézhetjük fájdalom nélkül, mint foszlanak szét hazánkban a nemzeti tradíciók és engednek helyt oly iránynak, melyben sok honfiainknál több a könnyelműség, mint a komoly megfontolás, több a szenvedély, mint az államférfiúi higgadtság, több a fatalismus, mint a nemes tevékenység. Ahelyett, hogy ébren örködnénk és gondos kézzel távol tartanók azon befolyásokat, melyek gyengítésünkre szolgálhatnak, bizonyos közönnyel szabad tért engedünk a cosmopolitikus áramlatnak, mely midőn európai műveltséget hoz, megmételjezi nemzeti sajátosságaink öntudatát, midőn az embert világpolgárrá teszi, elenyészteti a hazafit, midőn a nemzetközi sorompókat ledönti, elsodorhatja magával a nemzetet. Ha az erkölcsi tőke, melyet az atyák gyűjtöttek, elpazaroltatik, beáll az élet, mely a jövővel nem számol. Megfoghatatlan egykedvűséggel kaput nyitunk oly feloszlató elveknek, melyeknek veszélyes behatását más megszilárdult nemzetek elbirhatják, de melyek az átalakulásban vajudó

magyar nemzetet megölhetik. A nemzet élő fa, mely természetszerűen lassan fejlődik, a kertész csak akkor biztosíthatja a fejlődést, ha a fa természetét megfigyeli és követi. A „világosság“ — mondotta a minap a vallás- és közoktatási miniszter ur — „felülről jön“. — Igazsága van; de ott fönn, ahol világosságot hirdetnek, nem szabad corrosiv elveket terjeszteni. Az alulról jövő világosság pedig mily természetű, kimondották a közös és állami elemi tanítók. „Nem kell valláserkölcsi nevelés“.

Az erős Németország megrendült ezen elvek hatása alatt, melyeket mi dédelgetünk; több mint ábránd hinni, hogy ugyanezen szabadnak nevezett elvek alapján Magyarország meg fog erősödni. Azután — más a társadalmi, más a nemzeti fejlődés. Ott az ember, mint ember, itt az ember, mint hazafi áll előtérben; ott az emberiség általános javai, itt a nemzeti igények követelik kielégítettésüket. Az egész emberiségnek lehetnek általános fejlődési törvényei, de egyes nemzeteknek ősi hagyományaik szabják meg az ösvényt, melyen haladniok kell.

Az „exigentiák tudománya“ Magyarországbán nem indulhat ki teoriákból; hanem gondosan kell felkeresni azon elemeket, melyek hajdan Magyarországot erőssé, nagygyá tették, és találni fogja, hogy a katolikus elvekben oly segédtársa van,

melyre még ma is építheti terveit benn és künn; benn a decomponáló cosmopolitismus ellen, künn a veszteségünkre törő nemzeti aspiratiók ellen.

Erősíteni határaink mellett a vallás- és fajszerinti rokonokat, hogy erkölcsi alapon gyengíttessenek az ellenséges erők — nem hódítani, hanem jó barátokat és rokonszenves szomszédokat teremteni: ez az előrelátó és számító hazafiság feladata Magyarországon. Ha van a nemzetiségi ellentétekben kiegyenlítés, az csak azon hatalmas tényező által lehetséges, mely a nemzetiségi érzelemmel a Keleten karöltve jár és némely esetekben elsőbbséggel bír, és ez a vallás, — és a vallások közt a catholicismus.

A Szent-László-Társulat bölcs megalapítója ezt jóslatszerűen érezte, tudta. S mi évek óta támogatjuk Bukovinában és az egyesített Romániában katholikus magyarjainkat, hogy ne vesszen el valásuk, ne vesszen el magyar nemzetiségük; — bennök biztos barátokkal birunk. Katholikus iskolákat tartunk és segedelmezünk Brailában és Belgrádban, támogatjuk a katholikusokat Boszniában és Hercegovinában, sehol politikai célokat nem követvén, de teljesítvén kötelességünket úgy is mint katholikusok, úgy is mint hazafiak. Hogy ezt eddig csak szerény eszközökkel tehattük, nem mi vagyunk az okai. Szegények vagyunk!

És ezzel befejezhetném beszédemet. Nem tehetem azonban, hogy az elnöki székből katolikus érzületeinknek fájó kifejezést ne adjak azon siralmas merenylet fölött, mely Rómában jul. 13-án az egész művelt világ vallásos érzelmeinek megsértésével egy dicső pápa földi maradványai ellen elkövettetett. IX. Pius pápát a történelem mindenkor e század nagy alakjai közé fogja sorozni, és legyen a történészi kritika bármily szigorú, legyenek a szenvedélyek bármily részrehajlók, de a sirnál elnémulnia kellene a szenvedélynek és helyt foglalnia az emberbaráti érzelemnek. Milliók kegyelete meg lett sértve. A katolikusok legnemesebb érzelmeikben lettek megtámadva, és mi csak gyenge viszhangja vagyunk az általános felháborodásnak, midőn fájdalomunkat kifejezve egyszersmint megtörhetlen ragaszkodásunkat a római Szent-Szék iránt kijelentjük.

És ezzel az ülést megnyitottnak nyilvánítom.
(Hosszan tartó éljenzés.)

